

Biblioteka „Agora”

knjiga 157

Naslov originala:
Oya Baydar
Kedi Mektupları

This book has been published with the support
of the Ministry of Culture and Tourism of Republic of Turkey
in the framework of TEDA project.

Ova knjiga je objavljena uz pomoć
Ministarstva kulture i turizma Republike Turske
u okviru projekta TEDA.

Copyright © 1993, Oya Baydar © Kalem Agency

Copyright © 2023, za srpski jezik, za Srbiju i Crnu Goru, AGORA

Ova publikacija se u celini ili u delovima ne sme umnožavati,
prešampavati ili prenositi u bilo kojoj formi ili bilo kojim sredstvom
bez dozvole autora ili izdavača, niti može biti na bilo koji drugi način ili
bilo kojim drugim sredstvima distribuirana ili umnožavana bez
odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju
autor i izdavač po odredbama zakona o autorskim pravima.

OJA BAJDAR

**PISMA
TURSKIH
MAČAKA**

Roman

*Prevod sa turskog
Ana Lojanica i Vesna Gazdić*

Izuzev mačaka, svi likovi u ovom romanu su izmišljeni.

I

Nina se protegla koliko je dugačka i zevnula najružičastijim zevom baškareći se u udobnoj toplini koja joj je obavijala telo. Udisala je primamljive mirise belog luka, peršuna, butera i pržene ribe koji su se krčkali u tiganju. *Da li da prošetam do kuhinje?*, pomislila je. *Ne. Ne sada.* Nije bilo vreme za večeru. Još uvek ne. Gazdarica kuće nije volela da joj se njena malena Nina mota oko nogu i smeta joj dok kuva. Umesto toga, promeškolljila se na jastučetu sa stručnom gracioznošću lenje ali genijalne balerine. Osetila je kako joj drhtaj prolazi niz kičmu. Jedna muva, dobrono zakasnela za ovo doba godine, prozujala je pored nje ali Nina ju je ignorisala; želela je da uživa u dokonom izležavanju na svom mestu dok joj mirisi kivanja draže ružičaste nozdrve.

Po aromama koje su dopirale iz kuhinje bilo je očigledno da dolaze gosti. Gosti su značili nove mirise, nove ruke da glade njeno krzno i nove drhtaje, što će sve uneti malo uzbuđenja i promene u jednoličan, dosadan i monoton život. Gosti su takođe značili da će možda biti novosti od Flekice, Nočke, Sivca, Maze ili Zvrka¹; možda čak i pismo...

Ponekad bi Ninu preplavilo osećanje da njena vlasnica zna tajnu mačaka. Kada bi se trljala o noge nekog gosta i uskakala mu u krilo, Gazdarica kuće bi često rekla: „Nanjušila je miris tvoje mačke”. Jednom prilikom, kada je Nina njuškala pantalone Arturovog vlasnika a zatim počela da mu liže cipele, njena gospodarica je rekla: „Izgleda da je tvoj Artur poslao mojoj Nini ljubavno pismo.” To je naravno bila samo fraza, ali Nina se istog momenta odmakla od njegovih cipela ubeđena da je Gospodarica odala njihovu tajnu. Morala je da sačeka da padne mrak i da ih čovek skinе pre nego što je mogla da pročita Arturovo pismo. Tek kada su svi čvrsto zaspali, mogla je bezbedno da pročita ta uzbudljiva pisma koja su joj ubrzavala puls i raspaljivala plamen požude za koji je mislila da je odavno zgasnuo. *Jadni Artur*, razmišljala je Nina. *Njegova sudbina je užasna. Očajnička ljubav bez ikakve šanse da se ostvari. Jadni Artur. Tako mlad, tako jak, tako fantastično zgodan; ope-*

¹ U originalu: Kirli – flekava, tačkasta; Geče (Gece) – ponoć; Tekir – siva prugasta mačka; Safinaz – maza; Džim džim (Cimcim) – nešto malo i slatko, nemirno dete.

risan je, baš kao i ja. Ja sam makar imala priliku da osetim slast ljubavi do svoje treće godine, ali on je odveden pod nož sa samo godinu dana. Kastrirani, to smo mi. Kastrirane mačke. Bože moj, kakav grozan izraz i kakva grozna sudbina! Užas svega toga! I nepravda!

Na vratima su se začuli glasovi. U vazduhu se osetilo nešto zlokobno, iznenadni nasilni drhtaj, smrad straha... Krzno joj se nakostrešilo i kroz telo joj je od vrhova brkova pa sve do vrha repa prostrujao užasan trzaj. Čekala je u napregnutoj, nepokretnoj tišini, tela i čula na gotovs, kao zategnuta tetiva spremna da odapne strelu... A onda je osetila kako tenzija nestaje ovoga puta počevši od repa, spuštajući se do korena njenog krzna, a onda gore do brkova. *Nije to bilo ništa*, rekla je sebi osećajući olakšanje. *Samo pas. Vrata su ostala otvorena kada je gost ulazio u kuću i povetarac je doneo miris psa spolja.* Zнала je da je nakon onog užasnog incidenta koji se zbio tako davno postala preplavljena strahom koji je progoni i pretvorila se u plašljivu, drhtavu kukaivicu. *Možda bi trebalo da posetim psihologa. To je zbog svog tog besa u ovom vremenu; mnoge mačke vode kod psihologa ovih dana i to iz najblesavijih razloga. I ja bih trebalo da idem, ali moja gospodarica iz nekog razloga prezire psihijatre, bilo da su za ljude ili za životinje. „Varaju idiote za pare”, to je sve što ona ima da kaže o njima i njihovoj profesiji.*

Nina se naslađivala zadovoljstvom olakšanja koje je osetila nakon što se malo uplašila. Legla je nazad i lenjo posmatrala gosta koji je ušao u sobu. Nije ga videla nikada ranije. Bio je to dobro obučen, povisok gospodin srednjih godina i odisao je bogatstvom.

„Evo naše male princeze tamo”, čula je kako govori njena gospodarica. „Zapravo, u početku nismo nameravali da nabavimo mačku. Mačka, kao što možete da zamislite, podrazumeva stalnost i ukorenjenost, ali kada smo videli koliko je naš prijatelj uznemiren jer je, kada je morao da se vrati, shvatio da njegova mačka nema gde da bude, nismo mogli da odolimo. Njeno ime? Nina. Ali, mi...”

Nina je zevnula. Bila je to stara, poznata priča; ona koju je njena gazdarica pričala svakome ko je tu po prvi put. Nina ju je sada znala napamet. „Nismo joj mi izabrali ime. Čak nam se nije ni dopadalo u početku. Po nama mačka bi trebalo da se zove Marko ili Cica. Da smo se mi pitali, nazvali bi je Čada. Čak ni gospodin koji nam ju je dao nije bio odgovoran za ime. Nina su je nazvali raniji vlasnici, pre njega.”

Tačno tako!, ciknula je Nina ekstatično. Konačno je uspjela da to izgovori! *Ponekad mi se čini da moja gazdarica i ja delimo neobičnu emotivnu vezu!*

Nije razumela šta je to toliko čudno u imenu Nina. Uostalom, bilo je to savršeno obično ime, prilično prihvatljivo za mačku. Naravno, imalo je blago evropski prizvuk što mu je davalo dašak snobovštine. Ali za mačku su ličnost, inteligencija, individualnost, elegancija i nezavisnost bili mnogo važniji od imena. Nina je nekada poznavala mačku veoma neobičnog imena. Zvali su ga Proletarijat iako bi, uzevši u obzir čime se bavio, ime Diler ili Trgovac bilo priličnije. On je bio jedan zaista zauzet mačak. Od trenutka kad se otvore prodavnice pa do kraja radnog dana proždirao je ostatke hrane dok je sedeo sa svojim gospodarom na pločniku ispred najosvetljenijih, najotmenijih, najskupljih prodavnica u najposećenijim i najužurbanijim tržnim centrima. Nije to bio najnaporniji ni najneprijatniji posao za jednu mačku; po ceo dan je preo, spavao i povremeno se lizao. Na starom parčetu kartona koji je njegov vlasnik izložio na pločniku pisalo je: „Molim vas, pomozite. Moja mačka i ja smo gladni!”, mada Proletarijat svakako nije izgledao izgledalo. Zapravo, moglo bi se reći da je bio i pomalo buckast od previše hrane. *Posao možda nije bio naporan, ali premeštanje i put tamo i nazad stvarno mogu da iscrpe mačku*, razmišljala je Nina. *Mi mačke gajimo ozbiljnu odbojnost prema vozilima svih vrsta. Čak i najluksuzniji prevoz je mučenje za nas. Dobijamo mučninu.*

Vratila se svojim razmišljanjima o Proletarijatu. Njena Gazdarica je pomenula da je videla njega i njegovog gospodara nakon što su se prodavnice zatvorile dok je čekala na stanici metroa. „Sedeo je na jednoj od onih malih stolica pored svog gospodara ližući se sa umornim ali radosnim zadovoljstvom nekoga ko se vraća kući nakon celodnevno rada”, rekla je. Nekoliko dana kasnije, međutim, pomenula je da je nestao. „Prosjakove mačke nema. Prošla sam danas pored njega mnogo puta. On je na svom uobičajenom mestu, ali nigde nisam videla njegovu mačku. Pitam se šta joj se desilo. Možda je pobjegla. Ili nešto gore...” Iako je Proleterijata jedva poznavala, Nina je osetila ubod bola, mada je takođe osećala i olakšanje jer više nije prinuđen da radi. *Pitam se čime li se bavio?*, mislila je u sebi. *Šta je proizvodio? Šta je pravio?* I dok je razmišljala o tome, sinuo joj je odgovor na pitanje zašto ljudi drže ljubimce: zbog sažaljenja. Bilo je u pitanju zadovoljstvo koje su

dobijali zbog osećaja superiornosti, satisfakcija zbog toga što pomažu drugom biću čineći ga time zavisnim, što ih je mamilo da imaju kućne ljubimce...

Nina je ustala sa svog jastučeta uz ležerno blaženstvo saznanja da ne mora da ustaje svako jutro i ide na posao, da ne zna šta je glad, da ne mora od reči do reči da ponavlja sve što je gospodarica rekla; sa zadovoljstvom saznanja da je u kući i u toj toploj sobi sve na svom mestu. Protegnula se, zevnula, nakratko zaprela dugo i visoko, a onda se došunjala do braon cipela i pantalona sašivenih od najboljeg engleskog štofa koje su donele miris ulice i slobode u kuću. Videla je da se čovek nervozno grči i bilo joj je drago zbog toga. *Nije mu prijatno što sam tako blizu. Možda se plaši mačaka. Trebalo bi da proučimo taj njegov strah; da zađemo dublje. Divna šansa da razbijemo svakodnevnu dosadu... prrr, prrr, prrr... Treba da glumim neznanje i da se pretvaram da ne primećujem da sam nepoželjna. On nije stalni posetilac niti blizak prijatelj, pa će biti previše samosvestan da me otera. Većina ljudi jednostavno ne može da natera sebe da prizna da im se mačke ne dopadaju i da ih se plaše.*

Pre nego što je gost stigao da sedne, Nina je skočila i bacila se u fotelju u ćošku sobe rezervisanu za goste, fotelju pored pažljivo probra-nih slika i zidnih dekoracija, koja je gledala napolje na grane borova i topole tanke kao olovka. Nina je obožavala ovu igru. Sada će njena Gospodarica nervozno prići i uzeti je u svoje krilo, pa će je nežno grditi koristeći uobičajene banalnosti. A gost će, dok seda na mesto sa koga je mačka upravo skočila, osetiti blagu neprijatnost, a zatim i odbojnost. *Mjau!* Divan dan sa uzbudljivim obrtom; baš ono što joj je trebalo!

„Mora da ste upoznali Nininu ćerku pre nego što ste upoznali nju...”

Gospodarica je govorila kao da donosi vrlo važne novosti, kao da će ono što je rekla zapanjiti i zainteresovati gosta. *Ovi ljudi! Kako ne shvataju? Zar ne uviđaju da druge ljude prosto ne zanimaju njihova deca ili njihove mačke?*

„Gde bih je video?“, pitao je gost, sada pomiren sa činjenicom da mora da sedi na sedištu na kome su pramenovi njenih dlaka i još uvek toplom od njenog tela.

„Tamo kući. Znate, kod naših prijatelja u domovini.”

„Ah, da. Posetio sam ih prošle nedelje. Imali su sivkasto-belu mačku. Slatko stvorenjce. Ne liči na ovu ovde nimalo, ali ljupka životinjica u svakom slučaju.”

Eto ga opet; drskost mrzitelja mačaka. *Ja nisam „ova”!*, zarežala je. *Trebalo bi da ovom čoveku stavim do znanja da ja nisam „ova”!*...

„To je ta! Šareno malo sivkasto-belo stvorenje. Ona je jedna ružna mačka, ali svi koji su je videli ne prestaju da tupe o tome kako je slatka i razigrana. Jedan naš prijatelj koji je video Flekicu otišao je kući i nije mogao da prestane da kuka koliko je njihova mačka dosadna u poređenju sa njom. Zapravo, to kako je završila kod njih je takođe interesantna priča...”

Oh, ne! Mjauuu, mjauuu! Ne ta priča ponovo... Ako pobegnem napolje sada, možda neću morati da slušam tu priču po hiljaditi put, mislila je Nina razdražljivo. *Zar ovi ljudi nemaju ništa pametnije da rade nego da sede po ceo dan i upuštaju se u besmislena ćaskanja?* Bavila se ovim razmišljanjima kada se, sasvim neočekivano, zaledila od straha; nije osetila ništa niti je pokupila ikakav miris. *Šta se događa? Da li ja to starim? Da li počinjem da gubim osećaj u brkovima, ušima i nosu i krznu? Od one proklete operacije ja više nisam ista, a prosto ne znam zašto... Zašto ne mogu da... Čekaj! Naravno! Tamo je pismo, na skupim kožnim cipelama onog čoveka...* Ponovo je počela da se trlja o njega samo što to ovog puta nije bilo zbog želje za zabavom ili zlobe prema očiglednom mrzitelju mačaka. *Ponekad sam tako nemarna i površna. Evo ga! Napisano je prošle nedelje. Ne previše davno. Miris još uvek nije potpuno ispario. Divno! Konačno! Vesti od Flekice nakon toliko meseci!*

Legla je pored strančevih stopala i, raširivši nozdrve koliko god je mogla, počela željno da čita pismo, naglašavajući rečenice sitnim, zadovoljnim predenjem.

Pismo je kao i obično bilo drsko i pomalo lascivno, ali ipak napisano sa očaravajućom šarmantnošću i jasnom vizijom:

Sezona je parenja, sezona ljubavi. Vreme je ovde pomalo prohladno, ali trešnje i šljive na brdu koje gleda na more su odavno procvale. Da budem iskrena, nemam puno vremena ni za šta osim ljubavnih avantura. Kada me je gazdarica grdila pre neki dan govoreći: „Nisi bila kući danima, ti mala namigušo”, shvatila sam da mi hrana i piće nisu pali na pamet dobra četiri dana. Ali, ne želim da propustim ni sekundu

sezone parenja; želim da je u potpunosti iskusim. Radim „ono” makar tri ili četiri puta dnevno.

Nina je uzdahnula. Osetila je kako kroz nju prolazi jeza, hladna praznina, odsustvo impulsa i senzacija ostavljenih u davnoj prošlosti, osećanja koja nikada više neće biti probuđena... Osetila je kako se izbledelo sećanje na vatrenu strelu, uskoro zauvek ugašenu, diže iz njenog stomaka do ušiju i vrhova brkova... Leđa su joj se izvila i krzno nakostrešilo. *Šta je sad ovo?*, pomislila je. *Nisam valjda ljubomorna? Nemoguće je da ovo ozbiljno misli! Ne, sigurna sam da preuveličava. Tri do četiri puta na dan! Kako da ne! Toliki napori, nema šanse. Ta Flekica je takva lažljivica. Vragolasta lažljivica i dražesna mala sanjalica. Tri ili četiri puta na dan! Bah!* Bilo je dana – pre operacije – kada bi Nina otišla od kuće i danima lutala ulicama u potrazi za makar jednim koliko-toliko pristojnim mužjakom, da ne pominjemo nekoga ko bi zaista bio dostojan udvarač i potencijalni partner, i ta lutanja često su se završavala neuspelom. Vratila se čitanju pisma:

Ova zemlja je kao drugi svet. Jutarnji povetarac koji donosi slani miris mora do mojih nozdrva, prašnjavi, krivudavi putevi, bašta ispunjena divnim mirisom valerijane koji toliko obožavam, kućni i poljski miševi, sunce – njegova toplota je već počela da se probija do nas ovde dole – i stotine, ne, hiljade mačaka na ulicama; ovo je raj za parenje, raj za romanse i ljubavnike. Pretpostavljam da ne moram ni da ti kažem da nijedna mačka ovde nije kastrirana.

Naravno, ovaj raj ima svoje mračne strane. Psi, na primer. Ulice su ih prepune, nisu vezani i lutaju slobodno. Tu su i siromaštvo, glad i nečuvan nivo smrtnosti naših mačića. Zapravo, neki od ljudi ovde dele sličnu sudbinu sa nama mačkama. Većina njih, u stvari. Što više razmišljam o tome, jasnije uviđam direktnu vezu između ljudske nemaštine i društvenog statusa mačaka. I, da! Pre nego što zaboravim, lokalno Udruženje za društveno unapređenje slobodnih mačaka me je zamolilo da sledeće nedelje na konferenciji održim predavanje o statusu mačaka u razvijenim evropskim državama. Prilično sam u toku što se tiče te teme, kao što možeš da pretpostaviš. Ne računajući kratka zadržavanja na prenočištu, živela sam u pet različitih evropskih država i imala dosta vremena da posmatram i analiziram. Znam da me ovde

posmatraju sa poštovanjem; lokalci me vide kao učenu mačku koja je proputovala svet. Međutim, to takođe znači da taj ugled često obeshrabruje neke prilično zgodne mužjake. Mislim da me se često klone kao da misle da ih neću udostojiti svojih simpatija. Da bih se uklopila i da ne bih izgledala kao stranac u tolikoj meri, odbacila sam svoju ogrlicu protiv buva i provodim manje vremena u Daminom krilu (da se miris parfema ne bi toliko upijao u moje krzno, razumeš?). Čim osetim da će me zaprašiti praškom za mačke, bežim kao oparena. Zapravo, da li veruješ da sam prestala da jedem evropsku hranu za mačke iz konzerve koju toliko obožavam da me ne bi pratio miris hrane za bogate?

Moja devojčica će se dobro snaći tamo, prela je Nina srećno. Nastavila je da čita nesvesna strančevog nervoznog trzanja i premeštanja sa noge na nogu. Gospodarica je još uvek bila u punom zamahu.

„Nina je imala dve godine kada je došla ovde. Nikada ranije nije bila izvođena i uvek su se o njoj brinuli u kući. Mi smo bili njeni treći vlasnici. Naravno, tada je bila mlađa i puna života. Bila je veoma vatrena. Prela bi i valjala se po podu, a kada bi u goste došao muškarac, trljala bi se o njega, i to prilično drsko, mogu da kažem. Hteli smo u zemlju da propadnemo. Bilo nam je žao jadnice zatvorene u kuću po ceo dan. Osećali smo da treba da iskusi život, pa smo je pustili napolje. Posle toga od nje nije bilo ni traga čitave dve nedelje! Poludeli smo od brige; mislili smo da se izgubila ili da je ukradena. Ulice ovde nisu kao kod kuće, znate. Tamo su ulice preplavljene mačkama. Ako bi neko ovde video Ninu da tumara napolju, uzeo bi je i odneo kući. U svakom slučaju, pojavila se posle punih petnaest dana u mnogo gore stanju; mršavija, izgladnela i prekrivena blatom i prljavštinom. I trudna, naravno.”

Nina je odlutala. Napravila je još jednu pauzu u čitanju i ispružila se preko strančevih stopala. Ovog puta nije se pomerio. Činilo se da se navikao na njeno prisustvo.

To je bilo pre tri ljudske godine, mislila je Nina. *Kako vreme leti!*

Navrla su joj sećanja. Činilo joj se kao da je juče bilo kada ju je gospodarica zagrlila sa mnogo nežnosti i ljubavi pre nego što ju je pustila napolje kroz ulazna vrata govoreći: „Ako je to ono što želiš, neka ti bude. Idi. Nastavi. Dobro pronjuškaj okolo”, rekla je, zabrinuto, ali istovremeno toplo i sa poverenjem. „Dobro pronjuškaj okolinu, ali nemoj

da se izgubiš.” Činilo joj se da je prošlo samo nekoliko sati od kada je osetila tu vrtoglavu navalu slobode sastavljenu od hiljada različitih mirisa i aroma i opijena ovim novim osećajem skakala ekstatično preko redova baštenskih ograda iza nizova malih kuća. Sećala se kao da je juče bilo; fantastično nov i neistražen svet se otvorio pred njom i čudan talas strasti i neobjašnjivog straha istovremeno preplavio joj je čitavo telo. *Tada sam bila mnogo mlađa. Tako mlada i naivna. Tragala sam za nečim, a nisam znala za čim. Sećam se da sam osećala sveobuhvatnu potrebu, neodoljivu želju, a nisam imala nikakvu ideju zašto, niti za čim...* A onda je osetila onaj poznati, dražesni miris i čula to kratko, duboko *mjauuu...*

Parsifal nije bio samo njena prva ljubav i prvi ljubavnik, njen voljeni, goruća strast koja joj je po prvi put zapalila čitavo biće; bio je i prvi koji joj je slomio srce. Njega, kućnog mačka iz jedne od otmenih vila dve ulice niže, sreća je drugog dana nakon što je puštena iz kuće pod okolnostima koje su se fantastično uklopile kao pozadina za njenu prvu ljubav – među patuljastim ružama i lalama u cvatu. Stajao je među baštenskim patuljcima i figurama jelena i vilenjaka nasumično postavljenim po dobro održavanom travnjaku sa druge strane cvetne leje i posmatrao je. Nina je u njegovim svetlucavim očima i brkovima koji su se grčili odmah prepoznala želju; sva njena mačija čula govorila su joj da se trenutak približava. Bio je ogroman i taman prugasti mužjak sa najnežnijim krznom na grudima i besprekornim belim šapama, u najboljem zdravlju i savršeno održavan, baš kao i vile i imanja u njegovom komšiluku. Nina je na trenutak oklevala, zabrinuta da možda nije dorusla njegovim nesumnjivo visokim estetskim očekivanjima, ali se onda srećno setila sopstvenog raskošnog, besprekorno čistog, kao ponoć crnog krzna, svojih belih belega baš pod bradom i ispod stomaka i privlačne mističnosti svojih zeleno-žutih očiju. *Neodoljiva sam*, pomislila je. *Štaviše, ja sam ženka u cvetu mladosti.* Parsifal je prešao u suprotan ugao bašte da posmatra zlatne ribice u jezercetu okruženom raskošnim zelenilom i veštačkim kamenjem. Iznenada, zaronio je šapu u vodu. Nina je vrisnula kada je jedna od riba iskočila iz vode, ali je zatim pala nazad i nestala. Mislila je da će je on uloviti.

„To je samo mala igra”, rekao je Parsifal. „Da budem iskren, ne poynosim ribu.”